

ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

**NYÍRMEGGYES
TELEPÜLÉSRENDEZÉSI
TERVÉNEK
- RÉGÉSZETI-TÖRTÉNETI
HATÁSAIRÓL**

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága
Jósza András Múzeum
Nyíregyháza
2010.

I. Az örökségvédelmi hatástanulmány jogszabályi háttere és feladata

Az örökségvédelmi hatástanulmányt a **Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Múzeumok Igazgatósága** (4400. Nyíregyháza, Benczúr tér 21.) a **NYÍR-MARK-KER Bt.** (4400. Nyíregyháza, Kalevala stny. 50.) megbízásából készítette.

A tárgyi beruházásra vonatkozóan az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Felügyeleti Igazgatóság Debreceni Regionális Irodája - **a kulturális örökség védelméről** szóló **2001. évi LXIV. tv. (Kövt) (2005. évi LXXXIX. törvénnyel módosított, hatályos 2006. január 1-től)**, valamint **az örökségvédelmi hatástanulmány 4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet (Rend.) 3. §** -ban foglaltak alapján – írta elő.

Az örökségvédelmi hatástanulmány részletes tartalmi követelménye itt olvasható:

4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet (Rend.) 4§

A hatástanulmány – a fejlesztések és beruházások tervezésének kötelező részét képezi - célja, hogy egy összetett vizsgálat eredményeként összegezze a terület régészeti állapotáról ez idáig rendelkezésre álló ismereteket, tájékoztassa a beruházót, valamint a régészeti szakhatóságot arról, hogy érint-e a beruházás régészeti lelőhelyeket, amennyiben igen akkor azok milyen mértékben befolyásolják a beruházást és körülményeit.

További fontos jogszabályok:

- **1997. évi CXL.** törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről
- **18/2001. (X. 18.) NKÖM** rendelet a régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójára anyagi elismerésének részletes szabályairól
- **1995. évi LIII.** törvény a környezet védelmének általános szabályairól
- **1997. évi LXXVIII.** törvény az épített környezet alakításáról és védelméről
- **191/2001. (X. 18.)** Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról

- **3/2002. (II. 15.)** NKÖM rendelet a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól
- **1978. IV.** törvény a Büntető Törvénykönyvről, különösen a 216/A. § kulturális javak megrongálása
- **218/1999 (XII. 28.)** Korm. rendelet, különösen a 144. § régészeti szabálysértés és a 146. § kulturális javakkal kapcsolatos köteleességek elmulasztása
- **10/2006 (V.9.)** NKÖM rendelet a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal eljárásaira vonatkozó szabályokról.
- **45/1997 (XII.29.)** KTM rendelet az építészeti –műszaki tervdokumentációk tartalmi követelményeiről
- **18/1984. (XII.13.)** ÉVM rendelet a külterületen levő nyomvonalas létesítmények műszaki nyilvántartásáról

II. Az örökségvédelmi hatástanulmány tárgya

Az örökségvédelmi hatástanulmány **NYÍR-MARK-KER Bt.** felkérésére készítettük el. A megrendelő településrendezést tervez Nyírmeggyes (kül)területén. A hatástanulmány a település közigazgatási határain belül elhelyezkedő 2 kutatandó területre, összesen kb. 65 hektárra terjedt ki (. térkép).

III. Nyírmeggyes és a változással érintett terület előzetes vizsgálata

Az előzetes vizsgálatok a nyíregyházi Jósa András Múzeum régészeti adattári, leltárkönyvi, irodalmi és térképészeti anyagainak adatai alapján történtek.

III.1. Fekvése, földrajzi adottságai

Nyírmeggyes, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye keleti vidékén, Szatmár megye nyugati részén, Nyíregyházától délkeletre, mintegy 51 km távolságra Mátészalkától 5 km-re délnyugatra található. A település a megyeszékhelyről a 49-es számú főúton közelíthető meg. A települést északon Jármí, Mátészalka, keleten Nyírcsaholy, délen Nyírkáta, nyugaton Hodász települések határolják. Régészetileg kevésbé ismert és kutatott terület.

A település nevééről nevééről Pesty adatközlője a következőket írta (1864): "Régebben ezen község *Latornak* neveztetett és nem is a mostani helyén, hanem a helységtől körülbelül 800 folyó öltre feküdt és a mostani

helyén fákkal beültetett helyiség lévén nevét "**Meggyes**" innét vette. Az áttelepítés körülbelül a XVI k. század elején történt."

Medyes [1272](#)-ben Hetény (ma [Hodász](#)) határjárása során tűnik fel. [Szent László](#) fennmaradt kultusza miatt királyi telepítésűnek vélik a falut. Oklevél [1297](#)-ben említi először, de akkor már kialakult faluként. A [XIV. század](#) elején a Tövisiek Közép-Szolnokból származó családjának birtokában volt a település. [1337](#)-ben idevaló nemesnek a nevében

szerepel, aki a Nagymihálydi családdal pereskedik. 1340-ben **Tövsi István** itteni birtokrészét Csaholyi Péter fiának, Jánosnak 40 márka bírság egyharmada fejében átadta. Egy évtized múltán **Kántor Bereck** pusztítása nyomán már csak telekhelynek nevezik. A század vége felé Tövsi Jakab halála után a Káta nemzetség-ből származó Csaholyiaké lett. Nevét **1381**-ben **Megy**es alakban találjuk. A XIV. és XVII. század-ban földesurak még a Báthoryak, Anarcsi György és Kapi Katalin. A XVIII. század elejétől a XIX. század derekáig gróf Teleki, Uray, Újhelyi, Korda és Bay családok tulajdonában volt. **1742**-ben restaurálják a templomot, két évvel később **1744**-ben pedig másik harangot öntetnek a kisebbik mellé. Az **1766** évi tűzvész, amely egy villámcsapás következménye volt, elpusztította a község templomát és a parókiát is. Az épület jelenlegi arculatát 1800-ban kapta (2. kép).

A XX. század első évtizedeiben Ilosvay, Vályi, Péchy és Madarassy családok birtokoltak itt. Szatmár vármegye 1908. évi monográfiájában kisközségként szerepel 335 házzal, 1737 lakossal, 4092 hold határral és 12 tanyával. Akkori urai Ilosvay Aladár és Bálint, özv. Vály Jánosné, Nemestóthi Szabó Antalné voltak. Határába olvadt **Tárkány** falu. Neve talán az egyik kabar törzs emlékét őrzi. A község határában kereshető **Radalf** falu helye is.

1. kép: A község pecsétje. **2. kép:** A református templom.

A terület egykori állapota jól nyomon követhető az *ún. katonai térképeken*. Ezek a térképek segítségünkre vannak abban, hogy figyelemmel kísérhessük az utak, települések és a növénytakaró változásait. A vízhálózat pedig a vízszabályozások előtti állapotot mutatja be (1. melléklet).

III.2. Nyírmeggyes régészete

Nyírmeggyes Árpád-kori alapítású település, ám aligha tévedünk, ha úgy gondoljuk hogy területét már gyakorlatilag a legelső emberi megtelepedéstől kezdve lakják. Erre utalnak az M49 gyorsforgalmi út nyomvonalán lokalizált változatos korszakra keltezhető régészeti lelőhelyek és lelet, melyet a nagyközség határából ismerünk.

Az alábbiakban a vizsgált terület és közvetlen környezetében napjainkig azonosított lelőhelyeket és leletanyagukat ismertetem.

1. Lelőhely (M49/3Lh)

2. Lelőhely (M49/4Lh)

1.1h. Jónás-tag (M49. 3. 1h)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.29-én Pintye Gábor vezetésével.
<i>Korszak</i>	Késő középkori telep, Újkori telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-431
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

2.1h. Tövískes-Kút (M49. 4. 1h)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.29-én Pintye Gábor vezetésével.
<i>Korszak</i>	Késő bronzkori (Gáva kultúra) telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-431
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

3.1h. Jármí-úti-dűlő (M49. 5. 1h)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.28-án Lukács József vezetésével.
<i>Korszak</i>	Bronzkori telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-431
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

3. Lelőhely (M49/5Lh)

4. Lelőhely (M49/6Lh)

4.1h. Hosszú-dűlő I. (M49. 6. 1h)	
Előkerülés	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
Korszak	Árpád-kori telep
Térkép	EOV 810-431
Szakanyag	JAM Adattár: 2009.91.

5. Lelőhely (M49/7Lh)

6. Lelőhely (M49/8Lh)

5.1h. Hosszú-dűlő II. (M49. 7. 1h)	
Előkerülés	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
Korszak	Őskori és Kora-népvándorlás kori telep (=Tárkány?)
Térkép	EOV 810-431
Szakanyag	JAM Adattár: 2009.91.

6.1h. Fehér-Tag I. (M49. 8. 1h)	
Előkerülés	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
Korszak	Őskori (bronzkori?) telep
Térkép	EOV 810-431
Szakanyag	JAM Adattár: 2009.91.

7. Lelőhely (M49/9Lh)

8. Lelőhely (M49/10Lh)

9. Lelőhely (M49/11Lh)

10. Lelőhely (M49/12Lh)

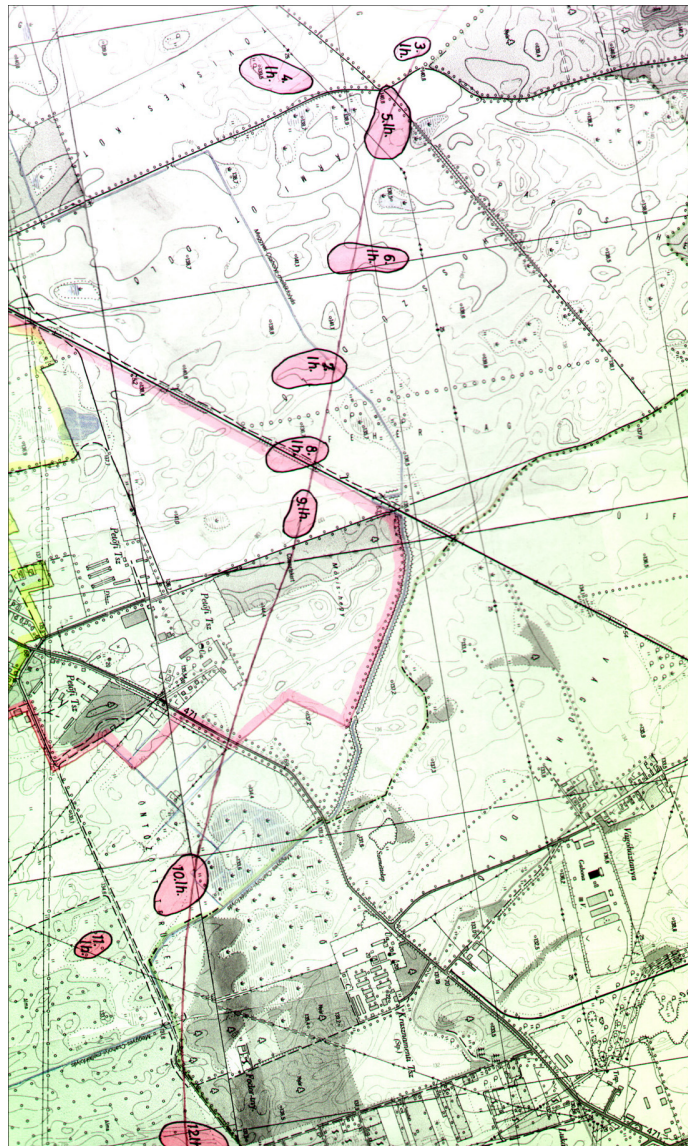
7.lh. Fehér-Tag II. (M49. 9. lh)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
<i>Korszak</i>	Őskori (neolitik/újkőkori?) telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-431
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

8.lh. Öntözött terület. (M49. 10. lh)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
<i>Korszak</i>	Késő rézkori (Baden kultúra) telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-433
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

9.lh. Bogyós kert. (M49. 11. lh)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
<i>Korszak</i>	Árpád-kori telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-433
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

10.lh. Szentmiklósi-dűlő (M49. 12. lh)	
<i>Előkerülés</i>	Helyszíni szemle 2009.01.28-én Lukács József vezetésével.
<i>Korszak</i>	Vaskori kelta telep
<i>Térkép</i>	EOV 810-433
<i>Szakanyag</i>	JAM Adattár: 2009.91.

Az M49 autópálya [Románia](#) felé haladva [Nagybányával](#) és [Szatmárnémetivel](#) köti össze [Budapestet](#). Az M3-nak a most még csak tervezett szakaszától délkeleti irányba vezet majd az **M49-es gyorsforgalmi út**. Ez a gyorsút [Örről](#) indul, és két részletben, a [Csengersima-Pete](#) magyar-román határátkelőig építik ki. Az elképzelések szerint a gyorsút első ütemben az autópályától [Ökörítőfülpösig](#) épül ki. Ez a megközelítőleg 30 kilométeres szakasz kétszer egy sávós lesz, a 49-es főúttal nagyjából párhuzamosan fut majd, és része lesz az [M3-M49](#) csomópont is.

Lelőhelyek az M49-es út Nyírmeggyes határában.

(A számok a szövegekőzti táblázatban zárójelben feltüntetve: M49. 3-12. lh)

III.3. A változással érintett terület terepbejárása

A településrendezési munkálatok következtében változással érintett terület, egy nagyobb (1. terület) és egy kisebb alegységre (2. terület) van osztva. Területük összesen 65 hektár. A terepbejárását Scholtz Róbert, Bakos János, Szmolár Edit, Svédáné K. Judit a Jósa András Múzeum alkalmazottai végezték el 2010. 03. 11-én.

A vizsgálandó területről egy átnézeti helyszínrajz (2. melléklet), több légifotó (3. melléklet) állt rendelkezésünkre, valamint a múzeumi adattárban található EOV 1:10.000 térkép szelvényeit használtuk (4. melléklet).

1. terület: Nyírmeggyes-Észak

A szabálytalan sokszög alakú terület a település északi határában a Hodász-Mátészalka vasúti sínektől keletre, a Meggyes-Csahoji mellékfolyástól délre, az ún. Öntözött területtől nyugatra található. Déli és délkeleti részén az egykori Petőfi Tsz található. A területet egy KNy irányú erdőrészlet tagolja. Az erdőtől délre felszíne szántott.

A terepbejárás idején felszínét 5-10 cm vastag hó borította. Régészeti megfigyelésre alkalmatlan volt. (3-4. kép).

3-4. kép: Az 1. terület délről fényképezve.

A térképen Petőfi Tsz Dhsz-ként feltüntetett zárt területtől délre, egy kisebb szántott területet találtunk (1/1. terület). Iránya ÉKDNy. Felszínét 5-10 cm vastag hó borította (5-6. kép). Régészeti megfigyelésre alkalmatlan volt.

5-6. kép: Az 1/1. terület délről és délnyugatról fényképezve.

2. terület: Kovácsok Kertje

A téglalap alakú É-D hossz tengelyű terület a település keleti részén, a Bogyós-kert és a Szentmiklósi-dűlők közti Kovácsok kertjében található. A terepbejárás idején felszínét gaz és 5-10 cm vastag hó borította (7-10. kép). Régészeti megfigyelésre alkalmatlan volt.

7-10. kép: A 2. terület délkeletről és délnyugatról fényképezve.

IV. Összegzés

Nyírmeggyes település közigazgatási határain belül jelenleg tucatnyi regisztrált régészeti lelőhely található. A lelőhelyek többsége 2009-ben az M49 gyorsforgalmi út építését megelőző terepbejárások idején lett lokalizálva.

A település természetföldrajzi helyzetéből adódóan közigazgatási határain belül további régészeti lelőhelyekre is számítani lehet egy esetleges későbbi terepbejárás, illetve bármiféle földmunkavégzés alkalmával.

A településrendezési munkák idején földmunkálatokkal érintett 1. és 2. számú területek esetében, a földmunkálatok idejére **régészeti felügyelet** javasolt. Kivételt **Fehér-tag I. és II. számú régészeti lelőhelyek** területe képez, ahol a földmunkálatok idejére **megelőző régészeti feltárás** javasolt. Ezt az 1. területen az M49/8-9. számú lelőhelyek megléte, a 2. számú kutatási területen, pedig az emberi megtelepedésre alkalmas természetföldrajzi környezet, ám a rossz megfigyelési körülmények – növényzet és hótakaró - miatt terepbejárásra alkalmatlan területek megléte indokolja.

Változással érintett területek	Javasolt régészeti munkálatok
Nyírmeggyes-Észak Fehér-tag I. lh	Megelőző régészeti feltárás
Nyírmeggyes-Észak Fehér-tag II. lh	Megelőző régészeti feltárás
Nyírmeggyes-Észak	Régészeti felügyelet
Nyírmeggyes-Kovácsok Kertje	Régészeti felügyelet

A változással érintett területekkel kapcsolatos további régészeti tevékenységet a **KÖH** (Kulturális Örökségvédelmi Hivatal) határozatban nyilvánítja ki.

A régészeti felügyeletet, valamint a régészeti lelőhelyek feltárásának részleteit, költségeit a beruházás nettó költségének nagyságától függően a beruházó és a területileg illetékes Múzeum (jelen esetben: Jósza András Múzeum, Nyíregyháza) vagy a K.Ö.SZ. (Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat) egyeztetési és szerződésben rögzíti a **régészeti lelőhelyek feltárásának, illetve a régészeti lelőhely, lelet megtalálójának anyagi elismerésének részletes szabályairól szóló 18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet módosítása** alapján.

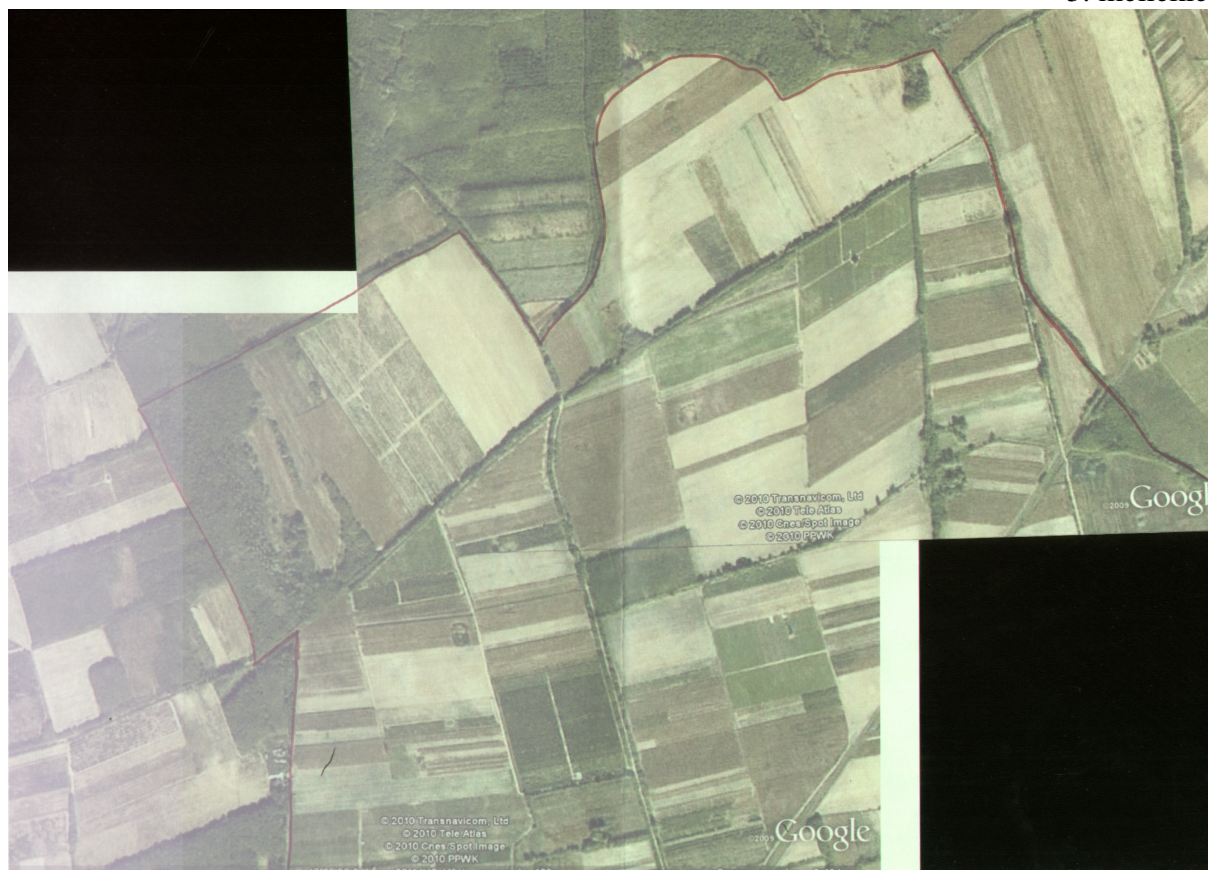
Nyíregyháza, 2010. március 11.

Scholtz Róbert
régész

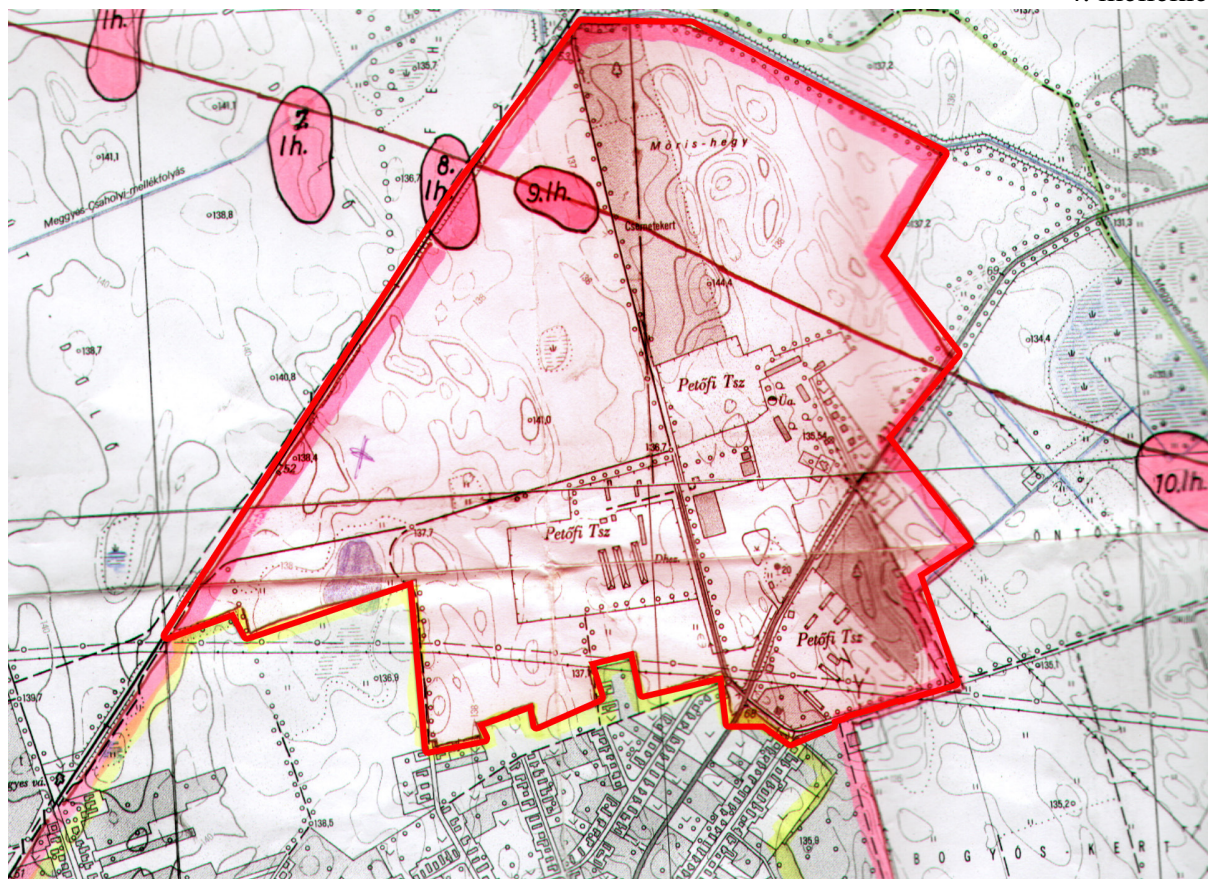

Nyírmeggyes az I. katonai felvétel térképén
1782-1785
(Pók 2000. nyomán)

A vizsgálandó területeket feltüntető légifotók.

A vizsgálandó 1. és 2. számú területeket és a régészeti lelőhelyeket feltüntető katonai térkép.
M: 1:10.000